

EFEKT NAWADNIANIA RÓŻNYCH KULTUR SADOWNICZYCH
W WARUNKACH DOLNEGO ŚLĄSKA

mgr Adam Szewczuk, dr Anna Wojtkiewicz, mgr Ireneusz Sosna
Katedra Ogrodnictwa AR Wrocław

1. Wstęp i cel pracy.

Korzystny wpływ nawadniania na plonowanie roślin sadowniczych jest powszechnie znany. Jednakże wielkość plonu roślin nawadnianych jest zależna od czynników takich jak gatunek i odmiana, przebieg warunków klimatycznych, typ i rodzaj gleby. W lata suche można się spodziewać znacznego wzrostu plonu drzew nawadnianych (Pacholak 1986, Rzekanowski 1988), w lata wilgotne efekty mogą być niewielkie. W badaniach krajowych nawadnianie jabłoni oraz innych gatunków roślin sadowniczych pozwoliło na uzyskanie zwyżki plonu średnio o 20 do 30%. Pacholak (1988) w okresie dziesięciolecia nawadniania sadu jabłoniowego, najlepszy efekt w plonowaniu drzew osiągnął w suchym 1988 roku. Wzrost plonu wynosił wówczas około 50%. Natomiast w latach 1978 i 1980, które charakteryzowały się obfitymi opadami autor nie stwierdził żadnego wpływu nawadniania na plonowanie nawadnianych drzew.

W przypadku brzoskwiń, w zależności od warunków klimatycznych, nawodnienie może spowodować nawet trzykrotny wzrost plonu (Semasch i Storchous 1987, Kowalenko 1989), lub tylko nieznacznie jego zwiększenie od 6-20% (Giulivo i in. 1989). Niektórzy autorzy (Williamson i Coston 1990) nie uzyskali żadnego efektu pod wpływem nawodnienia. W przypadku gatunków sadowniczych które zakładają pąki kwiatowe przeważnie na pędach rocznych (brzoskwinie i niektóre odmiany wiśni) wielkość plonu zależy w dużym stopniu od siły wzrostu. Im bardziej intensywny wzrost drzew obserwowano w wyniku nawadniania, tym większy zwykle uzyskiwano plon (Layne i Tan 1984, Storchous 1986).

Celem pracy było określenie wpływu nawodnienia na plonowanie różnych gatunków roślin sadowniczych (truskawki, brzoskwinie, wiśnie) jak również na jakość drzewek w szkółce.

2. Materiały i metody.

Doświadczenia z nawodnieniem roślin sadowniczych założono w sadzie Katedry Ogrodnictwa Akademii Rolniczej we Wrocławiu położonym na terenie RZD Samotwór, na glebie poblelicowej wytworzonej z gliny średniej na glinie zwałowej średniej. W sadzie drzewa wiśni i brzoskwiń nawadniano metodą kroplową przy użyciu emiterów SK 1 zamontowanych do przewodów polietylenowych w odległości 50 cm od pnia z obu stron każdego nawadnianego drzewa. W szkółce zastosowano metodę podkoronową, przy użyciu minizraszaczy SKM 1.

a. Truskawki

Truskawki odmiany Senga Sengena posadzono w trzeciej dekadzie sierpnia 1985 roku w roztawie 80 x 30 cm. Nawadnianie rozpoczęto od czerwca 1987 roku. Rośliny nawadniano przy pomocy polietylenowych rozciągniętych wzdłuż rzędów truskawek przy użyciu kropłomierzy typu SK 1 po 30 szt. na każdym nawadnianym poletku o pow. 22.4 m². W roku 1990 emitery SK 1 wymieniono na miękkie przewody dwukomorowe. Wodę do nawadniania dostarczono z pięciu beczek o pojemności 1000 l każda umieszczonych na specjalnym rusztowaniu.

b. Szkółka drzew owocowych.

Podkładkę M9 posadzono w szkółce wiosną 1990 roku w roztawie 150 x 30 cm i zaakulizowano trzema odmianami jabłoni: Golden Delicious, Jonagold i Elstar w dziesięciu powtórzeniach. Nawadnianie przeprowadzono w 1991 r. (drugi rok szkółki). Na każdym poletku nawadnianym obejmującym dwa nacie roślin, umieszczono trzy emitery SKM 1, z których każdy nawadniał cztery drzewka.

c. Wiśnie.

Drzewka wiśni odmiany Łutówka na podkładce czereśni ptasiej posadzono wiosną 1983 r. w roztawie 4 x 2.5 m w czterech powtórzeniach z czterema drzewami na poletku, a na podkładce antypki wiosną 1988 roku w roztawie 4 x 3 m w sześciu powtórzeniach. W pierwszym doświadczeniu nawadnianie rozpoczęto w 1986 roku, tj. od czwartego roku po posadzeniu, w drugim doświadczeniu w 1989, tj. od drugiego roku po posadzeniu.

d. Brzoskwinie.

Drzewka brzoskwiń odmian Jerseyland i Złoty Jubileusz na podkładce Siewka Rakoniewicka posadzone wiosną 1985 roku w szesciu powtórzeniach po cztery drzewa na poletku, w rozstawie 5 x 4 m. Nawadnianie rozpoczęto w roku 1986.

Termin nawadniania we wszystkich doświadczeniach ustalono kierując się wskazaniem tensjometrow. Nawadnianie rozpoczęto, gdy potencjał wodny gleby w sadzie na głębokości 30 cm (w szkółce na głębokości 15 cm) obniżył się do wartości -0.03 MPa.

e. Charakterystyka warunków atmosferycznych w latach 1986-1992.

Ilość opadów w okresie wegetacyjnym w poszczególnych latach przedstawiono w tabeli 1. Najbardziej obfitym w opady był rok 1986, w którym spadło od kwietnia do września 452.1 mm. W kolejnych latach ilość opadów w okresie wegetacyjnym zmniejszyła się, z wyjątkiem roku 1991. Wyjątkowo suchym był rok 1992, w którym opady były przeszło dwa razy mniejsze niż w roku 1986. W przebiegu opadów w ostatnich siedmiu latach można zauważyć tendencję do wystąpienia okresów posuchy na wiosnę w miesiącach kwiecień i maj. Najczęściej najobfitszym w opady był miesiąc czerwiec (1988-1991).

Tab. 1. Miesięczne sumy opadów w okresie wegetacyjnym w latach 1986-92, w sadzie doświadczalnym AR we Wrocławiu.

Lata	Miesiące						łącznie IV-IX
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
1986	21.0	74.3	86.0	89.6	127.3	53.9	452.1
1987	29.2	66.4	63.1	74.7	65.1	52.9	361.5
1988	14.0	6.0	87.2	86.5	56.3	70.2	320.2
1989	79.0	38.0	91.0	41.1	23.3	31.3	303.7
1991	35.6	13.2	80.0	26.1	61.0	47.1	269.0
1991	49.2	50.0	90.0	54.0	55.0	35.0	347.2
1992	20.0	20.0	22.0	60.0	50.0	13.0	195.0

3. Wyniki

a. Truskawki

We wszystkich latach prowadzenia doświadczenia nawadnianie wpływało korzystnie na wysokość plonu handlowego. Największy wpływ nawadniania uwidocznił się w 1990 roku, w którym przyrost plonu u roślin nawadnianych wynosił 23.3% (tab.2). Bardzo małe różnice między roślinami nawadnianymi i nienawadnianymi wystąpiły w roku 1989. Średnio z trzech lat obserwacji rośliny nawadniane plonowały lepiej o 11.8%. Uwidoczniła się tendencja do zwiększenia średniej masy owoców pod wpływem nawadniania. W roku 1990 owoce z roślin nawadnianych były cięższe o 26.7% w porównaniu do owoców z roślin nienawadnianych (tab.2).

Nie korzystny wpływ nawodnienia przejawiał się w zwiększonej ilości owoców porażonych szarą pleśnią (tab.3). Zwyżka ta nie była jednak zbyt duża, wynosiła średnio w latach 1988-1990 0.5 t/ha, a w roku 1990 zaledwie 0.35 t/ha (tab.3).

Tab.2. Wpływ nawadniania na plonowanie truskawek odmiany Senga Sengana.

Kombinacja	Plon handlowy [t/ha]				Średnia masa 20 owoców [g]			
	1988	1989	1990	łącznie z lat 1988-90	1988	1989	1990	Średnia z lat 1988-90
Rośliny kontrolne	19,2	30,3	18,9	60,4	211	215	135	147
Rośliny nawadniane	21,1	32,0	23,3	76,5	230	248	171	216
Przyrost plonu w %	10,4	5,6	23,3	11,0				
Przyrost masy w %					9,0	15,3	26,7	15,5

Tab.3. Wpływ nawadniania na stopień porażenia owoców przez szarą pleśń.

Kombinacje	Plon owoców porażonych szarą pleśnią t/ha			
	1988	1989	1990	Średnia
Rośliny kontrolne	3.60	2.73	0.67	2.36
Rośliny nawadniane	4.14	3.42	1.02	2.86
Różnica	0.46	0.69	0.35	0.5

b. Szkółka drzew owocowych

Nawodnienie jednorocznych okulantów na podkładce M9 wpłynęło na silniejszy wzrost drzewek, a tym samym na polepszenie jakości uzyskanego materiału szkółkarskiego (tab.4). We wszystkich parametrach siły wzrostu wyższe wartości stwierdzono u drzewek nawadnianych, szczególnie w liczbie pędów i łącznej ich długości. Z badanych odmian w największym stopniu zareagowała na nawodnienie odmiana Golden Delicious (tab.4). Nawadniane drzewka tej odmiany w porównaniu do kontrolnych miały o 39% więcej pędów bocznych i łączna ich długość była o 58% większa. Stopień rozkrzewienia drzewka w szkółce (ilość i długość pędów bocznych) jest jednym z czynników mających wpływ na szybkość wejścia drzew w owocowanie i osiągane plony w pierwszych latach po posadzeniu. Dlatego istotną sprawą jest możliwość uzyskania pod wpływem nawodnienia lepszych jakościowo drzewek. Biorąc pod uwagę wszystkie trzy badane odmiany, nawodnienie młodych drzew jabłoni w szkółce zwiększyło średnio o 17% ilość pędów bocznych i o 22% łączną ich długość (tab.4).

Tab.4. Wpływ nawadniania na wzrost jednorocznych okulantów trzech odmian jabłoni na podkładce M9.

Kombinacja	średnica pnia	wysokość okulantów	liczba pędów bocznych	łączna długość pędów
	[mm]	[cm]	[szt.]	[cm]
Golden Delicious				
*drzewa kontrolne	9.6	103.4	2.3	46.1
*drzewa nawadniane	10.0	107.4	3.2	72.9
Jonagold				
*drzewa kontrolne	10.3	109.7	3.0	98.4
*drzewa nawadniane	10.7	113.3	4.0	109.7
Elstar				
*drzewa kontrolne	9.9	98.5	2.6	68.1
*drzewa nawadniane	10.2	102.0	2.9	77.9
Średnia dla odmian				
*drzewa kontrolne	9.9	103.9	2.9	70.9
*drzewa nawadniane	10.3	107.0	3.4	86.0

c. Wiśnie

Ocena wpływu nawadniania na plonowanie wiśni była przeprowadzona w dwóch doświadczeniach. W pierwszym nawadnianie rozpoczęto gdy drzewa miały już cztery lata i weszły w okres owocowania. Nawadnianie spowodowało za okres czterech lat (1986-89) zwiększenie plonu w wysokości 20.6% (tab.5). Największe efekty wystąpiły w pierwszym roku nawadniania u czteroletnich drzew (zwykle 31%) oraz u drzew sześcioletnich w roku o dużym deficycie wody (przyrost plonu o 39.4%) (tab.5).

Tab.5. Wpływ nawadniania na plonowanie wiśni odmiany Łutówka na czereśni ptasiej (nawadnianie rozpoczęto w 1986r., tj. od czwartego roku po posadzeniu).

Kombinacja	Plon handlowy w [t/ha]				łącznie z lat 1986-89
	1986	1987	1988	1989	
Drzewa kontrolne	5.8	8.0	10.9	12.7	37.4
Drzewa nawadniane	7.6	8.4	11.4	17.7	45.1
Przyrost plonu %	31.0	5.0	4.6	39.4	20.6

Tab.6. Wpływ nawadniania na wzrost i plonowanie wiśni odmiany Łutówka na antypce (nawadnianie rozpoczęto w 1989r., tj. od drugiego roku po posadzeniu drzew).

Kombinacja	Suma długości rocznych pędów [m]			Plon handlowy [t/ha]			
	1989	1990	1991	1990	1991	1992	łącznie z lat 1990-92
Drzewa kontrolne	45.7	31.0	30.8	5.2	5.4	13.3	23.9
Drzewa nawadniane	52.8	59.0	60.5	5.7	8.6	18.9	33.2
Różnica w %	15.5	90.3	57.5				
Przyrost plonu w %				9.6	56.3	42.1	38.9

*/ pomiar sumy długości rocznych pędów w latach 1989-90 wykonano na całych drzewach po jednym na poletku, w roku 1991 na wybranych konarach.

W drugim doswiadczeniu nawadniano drzewka wiśni już od drugiego roku po posadzeniu. Dało to w efekcie intensywniejszy wzrost wegetatywny młodych drzew. Drzewa nawadniane miały większą łączną sumę długości rocznych przyrostów (tab.6). Odmiana Lutowka owocuje głównie na pędach, które wyrastają w poprzednim roku. Od ich ilości i długości więc zależy w dużym stopniu osiągany plon. Nawodnianie drzew w roku 1989 (pierwszy rok nawadniania) zwiększyło o sumę długości rocznych przyrostów tylko o 15.5%. W efekcie w następnym roku (1990) drzewa nawadniane plonowały lepiej jedynie o 9.6%. Ale plony w granicach 5.2-5.7 t/ha skutecznie konkurowały o wodę z rosnącymi w tym roku pędami. Dlatego w drugim roku nawadniania (1990) łączna długość pędów na drzewach nawadnianych była o 90.3 większa niż na drzewach kontrolnych (tab.6). Taka duża różnica w sile wzrostu spowodowała w następnym roku (1991) wzrost plonu z drzew nawadnianych o 56.3%. Niezależnie od bardzo dobrego owocowania w roku 1991, drzewa nawadniane charakteryzowały się również silniejszym wzrostem. Jednak różnica w sumie długości rocznych pędów między drzewami nawadnianymi a nienawadnianymi była mniejsza niż w roku 1990. Dlatego w roku 1992, który był wyjątkowo suchy, wpływ nawadniania na wielkość plonu był mniejszy niż w roku 1991. Łącznie z trzech pierwszych lat owocowania wiśni uzyskano dzięki nawadnianiu średni wzrost plonu o 38.9% (tab.6).

d. Brzoskwinie

Nawadnianie drzew dwóch odmian brzoskwiń Jerseyland i Złoty Jubileusz rozpoczęto od drugiego roku po posadzeniu. Ze względu na uszkodzenia przymrozkowe pierwsze owoce uzyskano dopiero w piątym roku po posadzeniu. W roku 1989 i 1991 nawodnienie nie miało wpływu na plonowanie brzoskwiń (tab.7). Ale w przypadku rekordowo plonującej odmiany Jerseyland owoce z drzew nawadnianych były większe. Brzoskwinie podobnie jak wiśnie odmiany Lutowka plonują przeważnie na pędach jednorocznych, dlatego łączna długość tych pędów na drzewie ma duże znaczenie.

W roku 1989, gdy odmiana Jerseyland plonowała bardzo dobrze, na drzewach nie nawadnianych przyrosty jednoroczne były bardzo słabe.

Tab.7. Wpływ nawadniania na plonowanie dwóch odmian brzoskwiń.

Kombinacja	Plon ogólny w kg/drzewo			Średnia masa jednego owocu w g.		
	1989	1991	1992	1989	1991	1992
Złoty Jubileusz						
'drzewa kontrolne	14.3	35.2	21.2	142	142	69
'drzewa nawadniane	10.6	35.2	50.3	140	140	110
Jerseyland						
'drzewa kontrolne	81.0	55.2	46.1	84	122	52
'drzewa nawadniane	85.4	53.2	62.0	93	134	87

Tab.8. Wpływ nawadniania na ilość i długość przyrostów
jednorocznych dwóch odmian brzoskwiń, na jednym wybranym
konarze.

Kombinacja	1988		1989		1990	
	ilość pędów	suma długości pędów cm	ilość pędów	suma długości pędów cm	ilość pędów	suma długości pędów cm
	szt.		szt.		szt.	
Złoty Jubileusz						
'drzewa kontrolne	100	2630	451	11271	569	20610
'drzewa nawadniane	102	2933	433	9937	560	20175
Jerseyland						
'drzewa kontrolne	115	2736	299	5566	673	21697
'drzewa nawadniane	117	3071	391	8993	690	22811

Na drzewach nawadnianych pędów jednorocznych było więcej i były one dłuższe (tab.8). Różnice w sile wzrostu między drzewami nawadnianymi i nienawadnianymi nie dała jednak w następnym roku odzwierciedlenia w lepszym plonowaniu, ponieważ w roku 1990 przymrozek zniszczył kwiaty brzoskwiń. Dopiero od 1991 roku drzewa brzoskwiń zaczęły owocować regularnie. Wyjątkowa susza a także fakt corocznego owocowania

drzew przyczynił się do wystąpienia w roku 1992 wyraźnego wpływu nawadniania na plonowanie tego gatunku (tab.7). Odmiana Jerseyland plonowała lepiej pod wpływem nawadniania o 34.5%, a odmiana Złoty Jubileusz nawet o 137%. Owoce z drzew nawadnianych były cięższe o 59% (odmiana Złoty Jubileusz) do 67% (odmiana Jerseyland) (tab.7).

4. Wnioski

a. Efekty nawadniania roślin sadowniczych są w dużej mierze zależne od przebiegu warunków pogodowych w poszczególnych latach, gatunku i odmiany oraz wieku nasadzenia.

b. Nawadnianie kropłowe zwiększyło średni plon truskawek odmiany Senga Sengana o 15.5%. Największe efekty przyniosło nawadnianie w starszej plantacji.

c. Nawadnianie zwiększa się wzrostu roślin sadowniczych co ma duże znaczenie w przypadku gatunków i odmian zakładających paki kwiatowe przeważnie na pędach rocznych (wisnie odmiany Łutowka, brzoskwinie).

d. Nawadnianie starszych drzew wisni odmiany Łutowka w latach 1986-89 dało średni wzrost plonu o 20.6%. Dostarczenie wody młodym drzewkom tej odmiany podniosło średni plon z lat 1989-92 o 38.9%.

e. Brzoskwinie zareagowały na nawadnianie tylko w 1992 roku. Przyrost plonu w zależności od odmiany wynosił od 34.5% do 137.0%. Pod wpływem nawadniania kropłowego zanotowano wzrost średniej masy pojedynczego owocu odmiany Jerseyland o 10 do 67%.

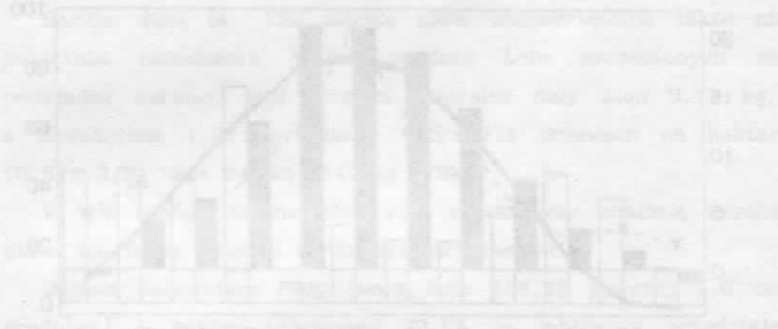
f. Nawadnianie drzewek jabłoni w szkółce powoduje lepsze rozkrzewienie się okulantów. Drzewka nawadniane miały o 17% więcej pędów bocznych i były one dłuższe o 22.4%.

5. Literatura

Giulivo c., Pitacco A., Bolognesi s., 1989: Preliminary results of processing peach irrigation. *Irrigazione e Drenaggio* 36(4):174-178.

Kowalenko P., 1989: Mikrooroszenie sadów-sostojanie i pier-spiektiwu. *Sadownictwo i winogradarstwo* 6:14-16

- Pacholak E., 1986: Wpływ nawożenia i nawadniania na wzrost i plonowanie jabłoni odmiany James Grives. Rocznik Akademii Rolniczej w Poznaniu 160: 7-13.
- Pacholak E., 1988: Nawadnianie kropłowe a wzrost i plonowanie jabłoni. Projektowanie i eksploatacja mikronawodnień. Materiały z II krajowej konferencji Nauk. Tech. Warszawa, 129-141.
- Rzekanowski C., 1988: Wpływ nawadniania kropelkowego na plonowanie trzech odmian jabłoni. Projektowanie i eksploatacja mikronawodnień. Materiały z II Krajowej kon. Nauk. - Tech. Warszawa: 142-149.
- Semash D.P., Storczius V.N., 1987: Growth and productivity of drip irrigated peach trees in the steepe zone of the Crimea. Horticultural Abstracts 57(10):793.
- Storczius W., 1986: Rost i plodnoszenie dierewjew piersika pri lokalnom uwlażnienii. Sadowodstwo i Winogradarstwo w Mołdawii 4: 52-54.
- Williamson J.G., Coston D.C., 1990: Planting method and irrigation rate influence vegetative and reproductive growth of peach planted at high density. J. Amer. Soc. Hort. Sci. 115(2): 207-212.

Faint, illegible text located below the chart, possibly a legend or caption, which is too faded to transcribe accurately.